

ZIMA 2020

V TÁKY

ČASOPIS SLOVENSKEJ ORNITOLOGICKEJ SPOLOČNOSTI/BIRDLIFE SLOVENSKO

Darujte členstvo

Zlavené (študenti ZŠ, SŠ, VŠ a dôchodcovia)	7,00 €
Individuálne (jedna osoba staršia ako 15 rokov)	10,00 €
Spojené (dve osoby bývajúce na jednej adrese)	11,00 €
Rodinné (celá rodina bývajúca na jednej adrese)	12,00 €
Detská skupina (školy, záujmové útvary)	16,60 €
Firemné (logo v časopise Vtáky)	67,00 €

Členský poplatok môžete uhradiť:

- poštovou poukážkou na číslo účtu: SK39 0900 0000 0051 5203 1693 (Slovenská sporiteľňa, a.s.)
- bankovým prevodom na číslo účtu: SK39 0900 0000 0051 5203 1693 (Slovenská sporiteľňa, a.s.)
- internet bankingom na číslo účtu: SK39 0900 0000 0051 5203 1693 (Slovenská sporiteľňa, a.s.)
- v prípade záujmu Vám radi zašleme prihlášku s poštovou poukážkou

Nezabudnite uviesť meno a účel platby: „členské+rok“.

Na otázky radi odpovieme na čísle 0905 256 184, e-mail: vtaky@vtaky.sk alebo na adrese SOS/BirdLife Slovensko, Zelinárska 4, 821 08 Bratislava.

!!! Nový členský účet !!!

SK39 0900 0000 0051 5203 1693
Slovenská sporiteľňa, a.s.

Členstvom v Slovenskej ornitologickej spoločnosti/BirdLife Slovensko vyjadrujete podporu ochrane vtáctva na Slovensku. Darujte členstvo svojim blízkym, príbuzným a rodine, ktorí sa z Vášho daru pomáhajúceho našej prírode budú môcť tešiť celý rok.

Podporte ochranu vtáctva

na Slovensku kúpou produktov z nášho

e-shopu

NOVÉ spievajúce plyšáky

s reálnym hlasom | kľúčenky

Spievajúce
plyšáky

pre členov 8,20 €
pre nečlenov 8,90 €

Plyšové
zvieratá

pre členov 10,90 €
pre nečlenov 12,90 €

Kľúčenky

pre členov 4,50 €
pre nečlenov 4,90 €

Firemné členstvo:

KUKAJ.SK

Vtáče krmidlá

Závesné vtáče krmidlá umiestniteľné na rôznych miestach na balkóne, v záhrade, rodinnom dome i v paneláku. Výrobca SCHWEGLER

Závesné krmidlo
LAMPA

pre členov 13,50 €
pre nečlenov 15,00 €

Závesné krmidlo
MAJÁK

pre členov 6,30 €
pre nečlenov 7,30 €

Závesné krmidlo
GO

pre členov 5,50 €
pre nečlenov 6,50 €

Kúpou produktov podporujete ochranu vtáctva na Slovensku. Ďakujeme.

Ďalšie produkty nájdete na www.vtaky.sk v sekcii e-shop

Objednávky zasielajte e-mailom na asistent@vtaky.sk alebo hláste telefonicky na +421 905 256 184

VOĽBY 2021

Koncom júna 2021 končí volebné obdobie súčasného výboru a revíznej komisie SOS/BirdLife Slovensko, a tak výbor spoločnosti vyhlasuje nové voľby do týchto orgánov na funkčné obdobie 2021-2024.

Voľby prebehnú korešpondenčnou formou v prvom polroku 2021 podľa našich stanov a výborom schváleného štatútu volieb. Volí sa 7 členov výboru a 3 členovia revíznej komisie. Navrhnuť kandidátov do oboch orgánov spoločnosti, môže ktorýkoľvek člen, ktorý dovŕšil 15 rokov. Zvoleným môže byť každý člen SOS/BirdLife Slovensko, ktorý je plnoletý. Ako pomôcka pre návrh kandidátov môže slúžiť Profil člena výboru a revíznej komisie, ktorý je zverejnený spolu s ostatnými dokumentami na našej stránke www.vtaky.sk. Po získaní súhlasu navrhovaných kandidátov a overení podmienok zvolenia budú pripravené hlasovacie lístky, ktoré budú zaslané všetkým členom, ktorí majú právo voliť (nad 15 rokov). Po uplynutí hlasovacieho obdobia volebná komisia sčíta doručené hlasovacie lístky. Pri sčítaní môže byť prítomný ktorýkoľvek člen organizácie. Siedmimi členmi výboru a tromi členmi revíznej komisie sa stanú kandidáti s najväčším počtom získaných hlasov.

Dôležité termíny:

18.1. - 28.2.2021

obdobie pre navrhovanie kandidátov. Kandidátov starostlivo vyberajte, pomôcť Vám môže aj Profil člena výboru a revíznej komisie. Svoje návrhy pošlite poštou alebo e-mailom na našu adresu SOS/BirdLife Slovensko, Zelinárska 4, 821 08 Bratislava, vtaky@vtaky.sk.

1.3. - 30.4.2021

overenie navrhovaných kandidátov z hľadiska splnenia formálnych podmienok a ich ochoty kandidovať, príprava hlasovacích lístkov a ich rozoslanie (vykoná sekretariát).

30.4. - 31.5.2021

korešpondenčné voľby, obdobie pre doručenie vyplnených hlasovacích lístkov.

1.6. - 28.6.2021

sčítanie hlasov volebnou komisiou (presný termín sčítania bude zverejnený na stránke www.vtaky.sk), vyhlásenie výsledkov volieb.

1.7.2021 - 30.6.2024

funkčné obdobie nového výboru a revíznej komisie.

Sledujte našu stránku www.vtaky.sk, kde v časti Voľby 2021 nájdete podrobnejšie a aktuálne informácie.

Miroslav Demko

Členská schôdza SOS/BirdLife Slovensko 2021

Milí členovia, vzhľadom na pretrvávajúcu pandemickú situáciu, bude Členská schôdza uskutočnená on-line formou v priebehu marca alebo apríla. O detailoch vás budeme informovať na webovej stránke www.vtaky.sk

Bližšie info
na www.vtaky.sk

SOS/BirdLife
SLOVENSKO

■ ÚVOD	3
■ VTÁČIE DRUHY	
Hniezdenie plamienky driemavej v okrese Partizánske	4
■ OCHRANA A MONITORING VTÁCTVA	
Vtáky smrekových pralesov – vplyv minulých kalamít na dnešné vtáky	5
Mapovanie dvoch vybraných CHVÚ v poľnohospodárskej krajine	8
Zimovisko myšiarok ušatých v Sobranciach v rokoch 2014 – 2020	10
Výskum menej poznaných druhov a území Považia a horného Ponitria	11
Akustický monitoring výra skalného (<i>Bubo bubo</i>) a výrika lesného (<i>Otus scops</i>) v NP Muránska planina	12
■ SPRÁVY Z REGIÓNOV	
Príbeh jedného hniezda	13
■ VTÁKY V OHROZENÍ	
Nepriateľ zvaný karbofurán	14
Otrávené vajce v kroví	15
■ POMÁHAME VTÁKOM	
Ako žijeme s vtákmi a pomáhame im v horských podmienkach	16
Bezpečné zastávky – zníženie kolízií vtáctva s presklenými plochami zastávok MHD v meste Svit	18
■ ZA VTÁKMI DO SVETA	
Za olympiádou a vtákmi do New Yorku	19

VTÁKY – zima 2020, ročník 15, číslo 4

Časopis Vtáky je pokračovateľom časopisu Vtáčie správy

Periodicita: štvrtročník

Vydáva: Slovenská ornitologická spoločnosť/BirdLife Slovensko

Adresa: SOS/BirdLife Slovensko, Zelinárska 4, 821 08 Bratislava 2

Kontakt: mobil: 0905 256 184

e-mail: vtaky@vtaky.sk, internet: www.vtaky.sk

IČO: 30845521

č. účtu v tvare IBAN: SK39 0900 0000 0051 5203 1693

BIC (SWIFT): GIBASKBX

Vedúci redaktor: Štefan Benko

Redakčná rada: Štefan Benko, Miroslav Demko, Ján Gúgh,

Andrej Chudý, Matej Repel, Jozef Ridzoň

Grafická úprava: Grafické štúdio DUDOK – Ján Svetlík, www.dudok.sk

Litografia a tlač: Alfa print, s. r. o. MARTIN

Distribúcia: Alfa print, s. r. o. MARTIN

Evidenčné číslo: EV 3144/09

ISSN 1336-9962

Náklad: 1000 ks

Termín nasledujúcej uzávierky: 1. marec 2021

Termín vydania: január 2021

Neprešlo jazykovou úpravou

Predná strana obálky: Stehlik čížik

foto: A. Chudý

Zadná strana obálky: Vtáky mesta New York

foto: Miloslav Mišík

Hniezdenie plamienky driemavej v okrese Partizánske

Plamienka driemavá patrí na Slovensku medzi ohrozené druhy a je jedným z tých druhov vtákov, ktoré zaznamenali v posledných rokoch výrazné negatívne zmeny v rozšírení a početnosti populácie.

Ako hlavný negatívny faktor sa javí úbytok bezpečných hniezdisk, súvisiaci zo zmenou poľnohospodárstva a následným rušením poľnohospodárskych objektov, keďže kostolné veže boli pred ferálnymi holubmi (*Columba livia f. domestica*) v minulosti uzatvárané a tým znepriateľované aj pre plamienky. Početnosť druhu ohrozujú predátori, napr. kuna skalná (*Martes fo-*

točeného v roku 2009 a 2010 zmapovať jej početnosť a rozšírenie na strednom a hornom Ponitří. V tom čase sme zistili celkom 10 lokalít s výskytom plamienky, všetky v poľnohospodárskych objektoch. Na obsadených lokalitách sme postupne inštalovali 9 búdok vyrobených špeciálne pre plamienky. Búdky sme pravidelne kontrolovali do roku 2015. Pre nedostatok času sme sa k opätovnej kontrole dostali až v roku 2019 po upozornení našim spolupracovníkom o výskyte plamienky. Dňa 8. 4. 2019 sme zistili obsadenie lokality v objekte PD neďaleko Partizánskeho, na ktorej bola umiestnená jedna z búdok. Počas kontroly boli dospelé vtáky na lokalite a v búdke sa nachádzali 3 vyliahnuté mláďatá vo veku 5 - 12 dní a 4 ks znáška. Neskôr sme lokalitu a búdku viackrát kontrolovali (výsledky sú uvedené v tabuľke).

Rok 2019 bol pre tento pár plamienok úspešný. Počas dvoch hniezdení zniesla samica minimálne 20 vajíčok, vyliahlo sa asi 18 mláďat, z ktorých sme krúžkami označili 13. V roku 2020 sme búdku a hniezdenie plamienok opäť sledovali. Samica zniesla minimálne 15 vajíčok pri dvoch hniezdeniach. Pri prvej kontrole búdky sme síce zistili 3 vajíčka a 4 mláďatá, ale pri opakovanej kontrole po troch týždňoch sme našli len jedno mláďa. Príčinou neúspešného hniezdenia mohol byť nedostatok potravy. Druhé hniezdenie v roku 2020 s 8 mláďatami už bolo úspešnejšie. Ornitologickými krúžkami bolo označených 9 mláďat.

K cieľu udržať a zvýšiť populáciu tejto vzácnej sovy na Slovensku sa nám podarilo aspoň čiastočne prispieť obsadením jednej z nami inštalovaných búdok plamienkou driemavou. Skontrolovali sme aj ďalších 5 búdok, no tie zatiaľ plamienky neobjavili. Dúfame, že aj v priebehu nasledujúcich rokov bude plamienka driemavá v okrese Partizánske stálym a pravidelným hniezdičom.

na), u ktorej nastal výrazný nárast populácie, stúpajúca doprava a chladné zimy. Prioritou v ochrane druhu je záchrana existujúcich hniezdisk a inštalovanie rozmerných drevených búdok do poľnohospodárskych objektov, dôkladne zabezpečených proti predátorom. My sme sa rozhodli v rámci MČP podporeného organizáciou RPS usku-

Rok	Poradové číslo hniezdenia	Dátum kontroly	Počet vajíčok	Počet mláďat	Vek mláďat v dňoch
2019	1/2019	8.4.	4	3	5-12
		22.4.	0	7	10-28
	2/2019	29.7.	7	5	3-12
		20.8.	0	6	10-30
2020	1/2020	24.4.	3	4	4-12
		14.5.	0	1	14
	2/2020	28.8.	0	8	17-42

Ladislav Šnírer, Stanislav Harvančík a Andrej Dubravský

Foto: L. Šnírer, S. Harvančík

Vtáky smrekových pralesov – vplyv minulých kalamít na dnešné vtáky

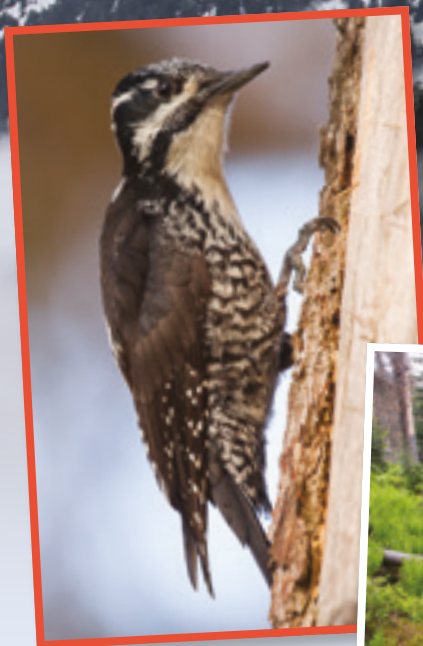
Na základe výsledkov viacerých výskumov a štúdií je dnes jednoznačne preukázané, že pralesovité porasty sa vyznačujú vysokou diverzitou rôznych spoločenstiev, vtáky nevynímajúc. Vďaka bohatšej a heterogénnejšej štruktúre vytvárajú väčší počet ekologických ník, ktoré následne môže obsadzovať väčší počet druhov, a tak v porovnaní s hospodársky využívanými lesmi tu môžeme nájsť väčší počet vtáčích druhov, ako aj hniezdiacich párov viacerých druhov. Navyše, obývajú ich aj špecializované druhy, ktoré nenachádzajú vhodné podmienky v ľuďmi upravených lesoch.

Pralesy tak predstavujú ukážku pôvodných lesov so všetkými zložkami, ktoré, vďaka ľudskej činnosti postupne väčšina lesov stratila. Pralesovité porasty sú zároveň stabilnejším prostredím, ľahšie odolávajú niektorým negatívnym vplyvom a po (z ľudského pohľadu) devastačných účinkoch prírodných činiteľov (napr. veterná kalamita) dokážu regenerovať, pričom v každej fáze vývoja nového porastu vytvárajú prostredie vhodné pre veľké množstvo rôznych organizmov.

Napriek tomu dodnes nie je význam pralesov docenený a na viacerých miestach dochádza k ich fragmentácii, alebo úplnej deštrukcii, často v snahe o akúsi pomoc prírode po veternej či lykožrútovej kalamite. Z krátkodobého ľudského pohľadu sa naozaj môže javiť, že les po veternej smršti je mŕtvy a potrebuje pomoc. Že bez zásahu človeka by na mieste kalamity les už nevyrástol, prípadne vyrástol taký, ktorý by sa svojimi kvalitami pôvodnému lesu nevyrovnal – a teda by bol chudobnejší aj

z pohľadu rôznych druhov živočíchov (aj vtákov), ktoré ho obývajú. Na zodpovedanie otázky, nakoľko lesy dokážu regenerovať po prírodných disturbanciách a ako sa to odzrkadľuje na spoločenstvách vtákov, ktoré ich obývajú, sme sledovali hniezdne spoločenstvá vtákov v prírodných smrekových pralesoch piatich pohorí Slovenska.

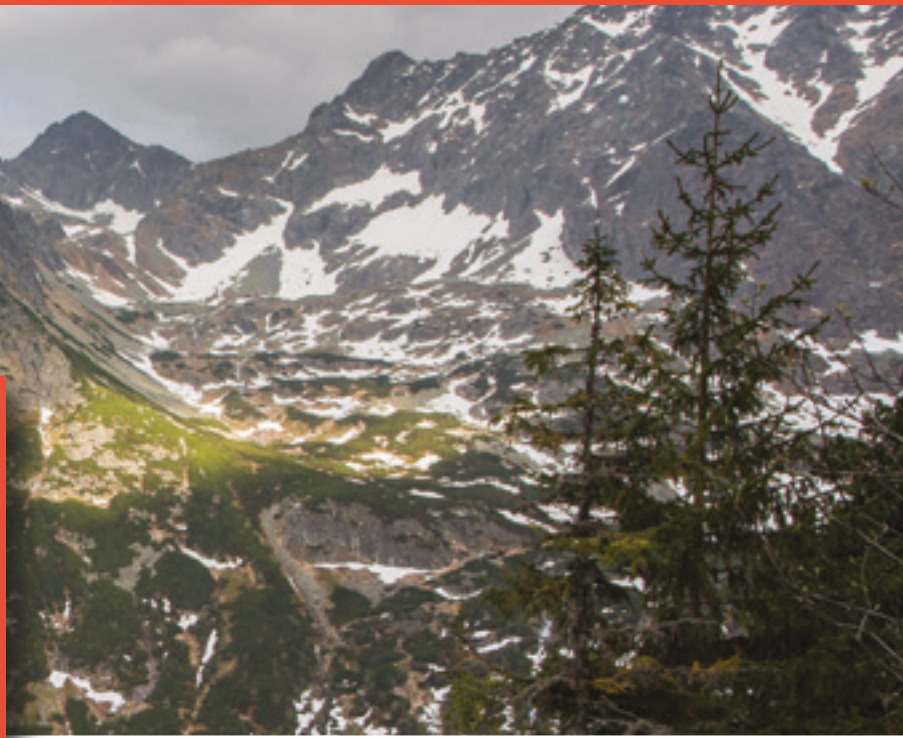
Sčítacie body boli vytýčené v NPR Smrekovica a NPR Jánošíkova kolkáreň (Veľká Fatra), v NPR Ďumbier a v Bystrej doline (Nízke Tatry), v NPR Tichá dolina, NPR Kôprová dolina a v NPR Bielovodská dolina (Vysoké Tatry), v NPR Zadná Poľana (Poľana) a na Piľsku (Oravské Beskydy). Spolu boli vtáky sčítané na 58 bodoch, trikrát počas hniezdnej sezóny, v priebehu dvoch rokov (2017 a 2018). Ešte predtým bola na každej ploche pomocou dendrochronologických analýz zisťovaná história prírodných disturbancií za posledných 200 rokov (počet disturbancií, ich sila a intenzita, čas kedy bola posledná významná distúrbancia a pod.), pričom bolo zistené, že všetky po-

Tab. 1. Zoznam zaznamenaných druhov na sledovacích bodoch.

	dominancia	hustota	min_hustota	max_hustota	frekvencia
<i>Fringilla coelebs</i>	24,1	19,3	11,6	22,9	100
<i>Erithacus rubecula</i>	8,7	7,4	4,4	9,1	100
<i>Troglodytes troglodytes</i>	7,4	4,6	2,1	7,4	100
<i>Periparus ater</i>	7,1	6,6	2,9	8,4	100
<i>Prunella modularis</i>	6,7	5,1	2,4	12,1	100
<i>Phylloscopus collybita</i>	5,8	4,5	1,2	6,2	100
<i>Sylvia atricapilla</i>	4,3	3,3	0,5	6,1	100
<i>Turdus philomelos</i>	3,9	1,5	0	2,5	90
<i>Regulus regulus</i>	3,6	3,4	2,1	4,7	100
<i>Certhia familiaris</i>	3,3	3,1	2,1	3,9	100
<i>Turdus torquatus</i>	3,0	1,9	0	4,9	80
<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	2,7	2,0	0,8	3,8	100
<i>Cuculus canorus</i>	2,1	0,5	0	1,1	60
<i>Picoides tridactylus</i>	2,1	1,2	0,3	2,2	100
<i>Turdus merula</i>	2,1	0,9	0	2,7	90
<i>Nucifraga caryocatactes</i>	2,0	0,8	0	2,9	60
<i>Loxia curvirostra</i>	1,9	1,5	0	3,4	60
<i>Regulus ignicapillus</i>	1,5	1,3	0	2,9	80
<i>Phylloscopus trochylus</i>	1,4	0,9	0,2	3,9	100
<i>Carduelis spinus</i>	0,9	0,7	0	1,1	90
<i>Columba palumbus</i>	0,9	0,3	0	1,1	50
<i>Lophophanes cristatus</i>	0,9	0,9	0	2,2	90
<i>Bonasa bonasia</i>	0,6	0,4	0	0,7	90
<i>Anthus trivialis</i>	0,5	0,2	0	0,5	50
<i>Dryocopus martius</i>	0,5	0,1	0	0,2	30
<i>Scolopax rusticola</i>	0,3	0,2	0	0,5	30
<i>Aegolius funereus</i>	0,3	0,1	0	0,2	20
<i>Sitta europea</i>	0,2	0,4	0	2,1	40
<i>Glaucidium passerinum</i>	0,2	0,1	0	0,5	30
<i>Tetrao urogallus</i>	0,2	+			50
<i>Garrulus glandarius</i>	0,1	0,1	0	0,2	30
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	0,1	< 0,1	0	0,2	10
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	< 0,1	< 0,1	0	0,2	10
<i>Dendrocopos major</i>	< 0,1	< 0,1	0	0,2	10
<i>Buteo buteo</i>	< 0,1	+			10
<i>Corvus corax</i>	< 0,1	+			10

Dominancia (%) – podiel početnosti druhu k celkovej početnosti, hustota – počet hniezdiacich párov na 10 ha, min / max – najnižšia a najvyššia hustota druhu na lokalite, frekvencia (%) – podiel lokalít s výskytom druhu z celkového počtu lokalít

rasty boli v minulosti zasiahnuté istým počtom väčších alebo menších kalamít.

Celkovo sme v smrekových pralesoch zaznamenali 43 vtáčích druhov, z ktorých 36 (Tabuľka 1) bolo zistených priamo na vytýčených bodoch a považovali sme ich za hniezdiče v danom poraste. Najpočetnejším druhom bola, ako vo väčšine lesných porastov našej oblasti, pinka obyčajná. Spievajúce samce tohto druhu predstavovali takmer štvrtinu všetkých záznamov všetkých druhov a jej priemerná denzita (zo všetkých bodov všetkých pohorí) dosiahla takmer 20 párov na 10 ha. Medzi dominantné druhy (s dominanciou min 5 %) patrili ešte červienka obyčajná, oriešok obyčajný, sýkorka uhliarka, vrchárka modrá a kolibiarik čipčavý. Z celkového počtu bolo 12 druhov zaznamenaných na všetkých lokalitách, naopak, päť druhov bolo takých, ktoré sa vyskytli len na jednej lokalite (Tabuľka 1). Z európsky významných druhov vtákov boli zistené jariabok hôrny, hlucháň hôrny a ďubník trojprstý, pričom ďubník bol zaznamenaný na všetkých sledovaných lokalitách. Napriek tomu, že medzi jednotlivými lokalitami boli zaznamenané rozdiely v histórii disturbancií, nebol potvrdený vplyv historických

poškodení lesa na druhovú bohatosť či diverzitu dnešných vtáčích spoločenstiev. Nájdený bol vzťah medzi historickými kalamitnými udalosťami a dnešnou štruktúrou porastov. Aktuálna štruktúra hniezdných spoločenstiev vtákov je však podľa výsledkov tohto výskumu ovplyvňovaná len recentnou štruktúrou porastu, ktorá sa vytvorila len nedávno. Vtáky hniezdiace v korunách stromov (napr. pinka) sa pravdepodobnejšie a vo vyšších hustotách vyskytovali na plochách s kompaktnjším korunovým zápojom. Naopak, vtáky preferujúce hniezdenie v nižších etážach lesnej vegetácie (napr. penica, vrchárka, kolibiariky) sa frekventovanejšie vyskytovali v miestach s narušeným korunovým zápojom a lepšie vyvinutou vegetáciou

v krovinovej etáži.

Teda napriek tomu, že všetky sledované lokality boli v minulosti zasiahnuté istou významnou kalamitnou udalosťou, les na nich sa v priebehu času zregeneroval. A napriek tomu, že na jednotlivých plochách boli počet a sila kalamitných udalostí rôzne, a rôzna bola aj doba od poslednej významnej disturbancie, na vtáčích spoločenstvách, ktoré dané porasty dnes obývajú, sa nedajú nájsť výraznejšie dôsledky týchto udalostí. Z toho sa dá usudzovať, že aj porasty, ktoré boli rôznymi kalamitami zasiahnuté v dnešnej dobe a boli ponechané na samovývoj, sa postupne dostanú do štádií, ktoré sú pre lesy v daných oblastiach prirodzené. A to aj bez pomoci človeka. Preto by bolo vhodné, aby bezzásahových oblastí bolo, minimálne v chránených oblastiach, viac, ako je tomu dnes.

Podrobnejšie výsledky je možné nájsť v článku:

Kameniar O., Baláž M., Svitok M. et al. 2021. Historical natural disturbances shape spruce primary forest structure and indirectly influence bird assemblage composition. *Forest Ecology and Management* 481: 118647. <https://doi.org/10.1016/j.foreco.2020.118647>

Ondrej Kameniar, Michal Baláž

Foto: O. Kameniar

Asi najväčší tlak na prírodu a biodiverzitu v Európe pôsobí v poľnohospodárskej krajine, čo dokazujú aj indexy z mapovania bežných druhov vtákov. Ako sa darí populáciám vtákov v CHVÚ v poľnohospodárskej krajine u nás? Bez podrobného mapovania sa to nedozvieme.

Mapovanie dvoch vybraných CHVÚ v poľnohospodárskej krajine

CHVÚ Úľanská mokrad'

CHVÚ Špačinsko-nižnianske polia

Chránené vtáacie územia tvoria základ územnej ochrany vtákov u nás. Pre ich správnu ochranu však potrebujeme poznať, ako sa populácie menia postupom času. Na západnom Slovensku sme sa preto rozhodli pustiť do mapovania hniezdneho rozšírenia vtákov v dvoch vybraných CHVÚ v Trnavskom a Bratislavskom kraji, a to v CHVÚ Špačinsko-nižnianske polia a CHVÚ Úľanská Mokrad'. Obe územia unikali pozornosti, aj keď základné sledovanie niektorých druhov sa tu priebežne realizovalo. Čo sa presne deje s výberovými druhmi v týchto územiach a ako reagujú na rastúci tlak intenzívneho poľnohospodárstva a budovania rôznej infraštruktúry nevieme. Preto je potrebné to zistiť.

Mapovanie hniezdneho rozšírenia vtákov sa realizuje v oboch CHVÚ v štvorcoch 2,5 x 2,5 km, odvodených od štandardných mapovacích kvadrátov (10x10 km) ich rozdelením na 16 častí. Pri mapovaní kvadrátov postupujeme tak, že sa snažíme zistiť čo najviac druhov v určitom kvadráte v čo najvyššom stupni preukaznosti hniezdenia. Okrem dohľadávania druhov sa snažíme zistiť/odhadnúť aj početnosť druhov hniezdiacich v kvadráte. U vzácnejších druhov je snaha uvádzať údaje početnosti presne na páry. Výhodou mapovania v sezóne 2020 bolo časové prekryvanie s obdobím mapovania pre Atlas vtákov Slovenska, pre ktorý budú získané údaje z oboch CHVÚ tiež využité. Do mapovania sa zapojili aktívni ornitológovia a pozorovatelia vtákov z Trnavy a okolia. Zhodou okolností sa na konci roka 2019 začala v Trnave schádzať skupinka nadšencov, ktorí sa do mapovania ochotne zapojili. Žiaľ, pandémie koronavírusu stretávanie skupiny skomplikovalo. Napriek tomu dúfame, že sa zo skupiny vyvinie aktívna pobočka SOS/BirdLife Slovensko.

CHVÚ SPAČINSKO-NIŽNIANSKE POLIA

Mapovanie prebiehalo v 37 „malých“ kvadrátoch. Zatiaľ sa 9 hlavným a viacerým príležitostným mapovateľom podarilo potvrdiť hniezdenie (kat. D) u 71 druhov. Zo vzácnejších stojí za zmienku potvrdené hniezdenie 1 páru orla kráľovského, ktorý v roku 2020 vyviedol dve mladé. V rámci územia bolo tiež zistené úspešné vyhniezdenie dvoch párov kane popolavej (podrobnejší popis v samostatnej krátkej správe Miša Nogu). Veľmi nás potešil údaj o hniezdení jarabice, i keď iba v počte dva páry. Potvrdili sme hniezdenie napríklad aj u druhu sokol lastovičiar, krutohlav hnedý, dudok chochlatý a skalariik sivý. Sokol rároh,

ktorý je jediným predmetom ochrany CHVÚ v území vyhniezdiel v počte 4-5 párov (Chavko in verb.), čo je najmä výsledkom úsilia Ochrany dravcov na Slovensku, vďaka vytváraniu hniezdnych príležitostí osádzaním búdok na stĺpy elektrického vedenia. Opakovane bol zaznamenaný aj výskyt haje tmavej, avšak hniezdenie sa nám nepodarilo potvrdiť. Potešili počty ozývajúcich sa kuvíkov – 5 a tiež zaznamenaný jeden jedinec sokola kobcovitého (16.5.). Smutným nálezcom bol úhyn plamienky driemavej – na ceste, či samičky kane močiarnej po náraze do elektrického vedenia.

V rámci mapovania sme sa sústredili aj na prepelice, a to tak, že okrem údajov z denných návštev jednotlivých kvadrátov sme uskutočnili jednorazovo nočné mapovanie ozývajúcich sa jedincov akustickým monitoringom na lokalitách, kde údaj zatiaľ chýbal. Prešli sme územie CHVÚ krížom zo severu na juh a počas jednej noci sme stihli navštíviť 13 kvadrátov, z toho v 8 kvadrátoch sa aspoň jeden samec prepelice ozýval. Spolu s ostatnými záznamami tohto druhu bolo konečné číslo prepelíc v celom CHVÚ 26.

Vzhľadom k tomu, že podmienky pre vtáky v CHVÚ Špačinsko-nížnianske polia nie sú ideálne, nakoľko územie je pod silným antropickým tlakom a biotopy v mnohých častiach územia tvoria sterilné rozľahlé polia bez remízok a trvalé trávne porasty v skutku absentujú, niektoré zistenia zo sezóny 2020 nás prijímame prekvapili a motivovali v pokračovaní spoznávania tohto, na prvý pohľad možno neatraktívneho územia.

CHVÚ ÚLANSKÁ MOKRAĎ

Do mapovania v 48 štvorcach sa zapojilo systematicky päť mapovateľov a sporadicky ďalší prispievatelia. Na základe predbežných výsledkov sa ukazuje, že toto územie je významne ochudobnené, čo sa týka diverzity druhov poľnohospodárskej krajiny. CHVÚ je vyhlásené pre ochranu ôsmich druhov vtákov, z toho hniezdenie troch druhov (kaňa popolavá, haja tmavá a sokol kobcovitý) nebolo v území v poslednom období potvrdené a bolo by veľmi dobré vyjasniť otázku ich stavu. Ostatné druhy, ako napríklad kaňa močiarna, pipiška chochlatá a sokol rároh boli v sezóne 2020 v území mapované a bude zaujímavé vyhodnotiť vývoj ich početnosti po druhom roku projektu. Zo zaujímavých zistení môžeme spomenúť napríklad hniezdenie husí divých a relatívne početnú kolóniu brehule hnedej pri Pustých Úľanoch (R. Kvetko), hniezdenia dudkov chochlatých (Š. Granec), pravdepodobné hniezdenie jarabice poľnej na viacerých miestach a zaznamenanie lelka lesného počas

ťahu v území (J. Svetlík). Mnohé bežné druhy sú ale v tomto intenzívne obhospodarovanom území vzácné. Napríklad strnádka obyčajná bola zaznamenaná na minimálnom počte lokalít.

Mapovanie nám už teraz pomohlo spoznať nástrahy, ktoré na vtáky v poľnohospodárskej krajine číhajú, ako aj urobiť si predstavu o tom, ako vplyva charakter takejto krajiny na stav druhov viazaných na poľné biotopy. Zároveň v nás podnietil predstavy, ako by to mohlo vyzerať, ak by sa podarilo poľnohospodárskej krajine navrátiť aspoň z časti jej kedysi bohatú pestrosť. Mapovanie v oboch CHVÚ by malo prebiehať ešte jednu hniezdnu sezónu v roku 2021. Pre doplnenie údajov plánujeme počas zimnej sezóny zorganizovať vyhľadávanie dravčích hniezd so zaznačením súradníc a ich následnou kontrolou počas hniezdnej sezóny. V roku 2021 bude tiež potrebné sústrediť sa viac na hniezdenie vtákov v intravilánoch obcí uprostred CHVÚ, ktoré sú do mapovania zahrnuté napriek tomu, že nie sú súčasťou CHVÚ. Po skončení mapovacieho obdobia sa výsledky spracujú do publikácií, aby mohli slúžiť pri ochrane a ochrannom manažmente územia.

A ako na tom boli kane popolavé?

Už štvrtú hniezdnu sezónu môžete zastihnúť na Špačinsko-nížnianskych poliach aj partiu „kaniarov“. Sú to ľudia, ktorým učarovali štíhle siluety kaní popolavých nad horizontom obilných polí. Ani tento rok to nebolo inak. A vlastne bolo! Pridali sa k nám aj noví spolupracovníci a výrazne pomohla i podpora dvoch projektov. V máji prebiehali prvé kontroly, s nádejou sme navštevovali hniezdne lokality. Tušili sme, že sa zrejme nezopakuje neuveriteľný rok 2019, kedy tu 12 párov vyvedlo takmer 40 mláďat, ale dúfali sme, že sa sem aspoň niekoľko párov opäť vráti. A ony sa vrátili. V polovici júla sme mali dohľadaných 6 párov a s napätím sme očakávali žatvu. Vďaka maximálnej ústretovosti miestnych poľnohospodárskych družstiev sme dúfali, že oplôtky, repelenty a nepokosená plocha bude dostatočným ochranným opatrením. Ale predbehla nás líška. Zo štyroch zničených hniezd jej dávame za vinu dva prípady, a aj v tých zvyšných možno tiež zohrala svoju úlohu. Pre nás bolo zaujímavým zistením i to, že táto šelma našla hniezda uprostred nedotknutého lánu obilia. Zničené boli totiž i dve hniezda, ktoré boli kontrolované len dronom, resp. k nim nevedla žiadna vychodená cesťička, ktorá by tam líšky doviela. Dobrý pocit nám zachránila aspoň samička „Melánia“ – melanisticky sfarbená samica kane popolavej, ktorá tu zahniezdila už druhý rok po sebe. Tento rok vychovala 5 mláďat, z toho 4 boli po nej – melanistické. Druhý pár, hniezdiaci neďaleko od nej vychoval dva mláďata.

Opäť sme sa presvedčili, že kaňa popolavá je krásny a elegantný dravec, ktorý možno viac ako ktorýkoľvek iný našu pomoc potrebuje. Bez ochranného manažmentu by ani tento rok nevyvedli jediné mláďa! Je teda naďalej závislý na entuziazme malej skupinky ornitológov a na pochopení a ústretovosti poľnohospodárov.

Ochranu kaní tento rok podporila SOS/BirdLife Slovensko (projekt „Zelené horizonty“); SAOLA – ochrana prírody (projekt „Visegrad partnership helps to protect endangered Montagu's Harrier“) a na manažmentových opatreniach sa podieľala i ŠOP SR – Správa CHKO Malé Karpaty a RPS (Ochrana dravcov na Slovensku).

Michal Noga

Na záver chceme poďakovať všetkým mapovateľom, ktorí boli ochotní aj v komplikovaných podmienkach pandémie prispieť svojou aktivitou k lepšiemu poznaniu oboch území, ktoré boli doposiaľ mimo hlavnej pozornosti. Tiež by sme chceli poprosiť všetkých, ktorí by chceli pomôcť a pridať sa v druhej mapovacej sezóne na jar 2021, aby sa ozvali autorom článku alebo na sekretariáte SOS/BirdLife Slovensko.

Zapojení mapovatelia:

CHVÚ Špačinsko-nížnianske polia: J. Kočí, V. Klescht, P. Baroš, I. Šipkovský, P. Orság, K. Špániková, Z. Lackovičová, V. Marušic, údajmi prispeli tiež J. Chavko, M. Kern, I. Moncmannová, A. Chudý
CHVÚ Úľanská mokraď: Š. Granec, R. Kvetko, V. Marušic, R. Rybanič, A. Trnka

Zuzana Lackovičová
a Rastislav Rybanič

Foto: M. Habán, M. Noga

Kontakty na koordinátorov:

Zuzana Lackovičová, zuzka.lackovicova@gmail.com (CHVÚ Špačinsko-nížnianske polia)

Rastislav Rybanič, rasto.rybanic@gmail.com (CHVÚ Úľanská mokraď)

Zimovisko myšiariok ušatých v Sobranciach v rokoch 2014 – 2020

Tab.1 Zloženie potravy *Asio otus* (OBUCH, nepubl.)

Druhy \ Dátum	Suma(%)
<i>Sorex minutus</i>	0.84
<i>Crociodura leucodon</i>	0.36
<i>Crociodura suaveolens</i>	0.36
<i>Mus cf. musculus</i>	0.84
<i>Micromys minutus</i>	1.57
<i>Apodemus flavicollis</i>	2.89
<i>Apodemus sylvaticus</i>	0.84
<i>Apodemus microps</i>	9.64
<i>Apodemus agrarius</i>	11.45
<i>Rattus norvegicus</i>	0.12
<i>Myodes glareolus</i>	0.36
<i>Terricola subterraneus</i>	0.36
<i>Microtus arvalis</i>	65.90
<i>Microtus agrestis</i>	0.48
Mammalia	96.02
<i>Regulus sp.</i>	0.12
<i>Turdus merula</i>	0.72
<i>Turdus pilaris</i>	0.24
<i>Turdus philomelos</i>	0.12
<i>Parus major</i>	0.48
<i>Cyanistes caeruleus</i>	0.12
<i>Troglodytes troglodytes</i>	0.12
<i>Fringilla coelebs</i>	0.48
<i>Passer domesticus</i>	0.72
<i>Passer montanus</i>	0.72
Aves	3.86
<i>Gryllotalpa gryllotalpa</i>	0.12
Evertebrata	0.12
Suma	100.00

Myšiarka ušatá (*Asio otus*) predstavuje našu najpočetnejšiu sovu. Je to stredne veľký druh obývajúci zväčša nížinné kraje, ale v prípade nedostatku potravy môže zahniezdiť aj vo vyšších nadmorských výškach (1000 m n. m.). Loví najmä drobné zemné cicavce a medzi najčastejšiu korisť patrí hraboš poľný. Hniezdo si nestavia, rovnako ako ostatné druhy sov, ale na hniezdenie využíva staré hniezda iných vtákov, najčastejšie krkavcovitých (straky, vrany, havrany), no výnimočne aj iné hniezda. Veľmi rada obsadzuje polobúdky a hniezdné podlažky. Vyskytuje sa v intraviláne, ale aj extraviláne miest a obcí. Termín hniezdenia závisí od množstva dostupnej potravy, ale najčastejšie hniezdi v marci až auguste. V zime sa myšiarky zoskupujú do skupín a spoločne prechádzajú deň na tzv. „dennom zhromaždisku“. Ako zhromaždisko najčastejšie obsadzujú ihličnaté stromy, ako smrek, borovice, tuje, ale vedľa odpočívajú aj na brežách a vrúbach, najmä koncom jesene (DANKO in verb.). V minulosti boli známe zhromaždiská v smrekových a borovicových kultúrach na okraji lesných porastov v blízkosti dedín (Obuch in verb.). Najčastejšie sa zhromaždiská nachádzajú v intravilánoch obcí, na cintorínoch, pri opustených domoch, kostoloch, výnimočne aj v rušných častiach (CHRAŠČ & REPEL 2019, KROPIL 2002).

Od roku 2014 som v nepravidelných intervaloch (podľa časových možností) sledoval zimovisko myšiariok ušatých v meste Sobrance, ktoré sa nachádza v centrálnej časti mesta, v blízkosti hlavného, pomerne frekventovaného úseku štátnej cesty. Myšiarky najčastejšie v zimnom období obsadzovali smrek omorikové, ktoré boli husto zavetvené a neprehľadné, dosť problematické pri vizuálnej kontrole obsadenia. Celkovo myšiarky obsadzovali niekoľko ihličnatých aj listnatých stromov (smrek, borovice, tuje, tis, lipa, breza, vrb). Na breze a lipe som našiel myšiarky odpočívať len výnimočne. Najvyšší počet bol zistený 28.11.2020 na vrbe (okrasná kučeravá), ktorá bola ešte husto olistená, takže myšiarky boli veľmi dobre ukryté. Vrba sa nachádzala na rohu bytovky, v najkludnejšom mieste zimoviska. Spolu tam bolo zaznamenaných 37 jedincov (tab. 2). Zvyčajne som na zimovisku zistil do 10 jedincov, len výnimočne to bolo viac. Lokalitu som za sledované obdobie navštívil 25-krát, z toho najčastejšie v mesiaci december a najviac kontrol som urobil v zimných a čiastočne jesenných mesiacoch roka 2017. Pri jednej kontrole (7.10.2017) som nezaznamenal ani jednu myšiarku, kedy som na lokalite našiel opílenú korunu vrby, ktorú rady využívali na odpočinok. Jedince som na lokalite spočítaval vždy len vizuálne počas dňa, nikdy som neuskutočnil sčítanie v čase večerného rozletu, takže na lokalite mohlo byť viacero jedincov, čo dokazujú skúsenosti sčítania cez deň vizuálnou kontrolou a sčítaním v čase rozletu (CHRAŠČ in verb.).

Pri kontrole lokality som vykonal aj zbery vývrzkov, z ktorých sú Jánom Obuchom spracované dva, zo 17.1.2015 a 1.3.2017. Potravy tvorili najmä cicavce (96 %) a z nich, ako je u myšiarky známe, predstavoval hraboš poľný až 65 % (tab. 1.).

Za rozbor zloženia potravy ďakujem Jankovi Obuchovi.

Literatúra:

Chrašč, P. & Repel, M., 2019: Zimovanie myšiariok ušatých na Dolnom Zemplíne v rokoch 2013 – 2019. Vtáky jeseň 2019: 8 – 9 s.
Kropil, R., 2002: Myšiarka ušatá (*Asio otus*): 374-376. In: DANKO Š., DAROLOVÁ A. A. A. KRISTÍN (eds): Rozšírenie vtákov na Slovensku. Bratislava, SAV. ISBN 80 - 224 - 0714 - 3.

Tab. 2 Najvyššia početnosť *Asio otus* v danom roku

Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Počet jedincov	10	4	3	11	11	15	37

Martin Danilák
Foto: Štefan Danko

Vrcholová časť Homôľky a pohľad na príslušnú časť Strážovských vrchov smerom na sever

Starý buk s dutinami na vrchu Homôľka v Strážovských vrchoch

Jediný dôkaz výskytu kuvička vrabčieho v oblasti vrchu Rokoš (1010 m n. m.) v Strážovských vrchoch

Výskum menej poznaných druhov a území Považia a horného Ponitria

Cieľom malého členského projektu SOS/BirdLife Slovensko za rok 2020 bolo zamerať sa na mapovanie vtáctva v menej poznaných regiónoch Považia a horného Ponitria, v nadväznosti na prebiehajúce mapovanie Atlasu vtákov Slovenska. Zámerom projektu bolo navštíviť v hniezdom, migračnom, prípadne aj zimnom období vybrané oblasti na Považí a hornom Ponitri, v rámci pohorí Biele Karpaty, Strážovské vrchy a Považský Inovec. Prednostne sa mali mapovať tzv. „biele“ štvorce, s nedostatkom údajov o vtákoch. Počas 12 návštev cieľového územia v marci až novembri 2020 sme zmapovali 23 lokalít v doteraz málo poznaných územiach v 9-tich kvadrátoch, na Strážovské vrchy sme sa zamerali už v roku 2019. V databáze Aves symfony vďaka tomu pribudlo okolo 200 nových záznamov. Celkovo sme zaznamenali na skúmanom území 50 druhov vtákov, prevažná väčšina údajov sa týka lesných biotopov. Z toho v hniezdom období sme zistili 40 druhov vtákov. V kategórii D boli zistené 2 druhy. Hniezdo dúbnička trojprstého (*Picoides tridactylus*) nájdené 21.6. 2020 v kvadráte E492N290 na hrebeni západne od obce Horná Poruba. Je to zaujímavý údaj aj v rámci areálu rozšírenia dúbnička na Slovensku, pretože toto územie je považované za hranicu areálu rozšírenia druhu. Hniezdo sa nachádzalo v nadmorskej výške 680 m n. m., v nevelkom smreku asi 1,5 m nad zemou. V hniezde žobronilo minimálne jedno mláďa tesne pred opustením hniezda. Pri opätovnej návšteve lokality v rámci 1 týždňa sme už mláďatá v okolí hniezda nenašli. Ďalší prípad dokázaného hniezdenia predstavuje pozorovanie min. 2 už vyletelných mláďat krutohlava hnedého (*Jynx torquilla*) z 21. 6. v ovocnom sade pri osade Smrčkovci neďaleko obce Horná Poruba. V rámci kategórie C (pravdepodobné hniezdenie) boli zistené 3 druhy: drozd plavý, sedmohlások obyčajný a strakoš obyčajný. Najviac druhov bolo zistených v rámci kategórie B (38 druhov), z ktorých najzaujímavejšie by sa dali vypíchnúť: ďateľ bielochrbtý, ďateľ malý, žlna sivá, škovránik stromový, z druhov typických pre vyššie horské polohy drozd trskotavý, hýľ obyčajný a stehlík čížik. V kategórii M_MV (migračný výskyt, resp. výskyt v mimohniezdom období) bolo zistených 39 druhov vtákov. Zaujímavejšie druhy zistené v rámci tejto kategórie boli: jastrab veľký, jastrab krahulec, tesár čierny, sova dlhochvostá, kuvičok vrabčí, myšiarka ušatá, dúbnik trojprstý, žlna sivá, žlna zelená, ďateľ veľký, ďateľ bielochrbtý, tesár čierny, holub plúžik. Zvyšné dáta boli získané v kategórii A, možné hniezdenie.

Samuel Pačenovský, Karol Šotnár

Foto: autori

Akustický monitoring výra skalného (*Bubo bubo*) a výrika lesného (*Otus scops*) v NP Muránska planina

NP Muránska planina patrí medzi najzachovalejšie chránené územia na Slovensku. Vďaka svojej špecifickej geologickej stavbe a klimatickým pomerom sa územie vyznačuje bohatou mozaikou rôznych typov biotopov, ktoré ponúkajú vhodné miesto na výskyt mnohých druhov vtákov, ako je napr. výr skalný (*Bubo bubo*) a výrik lesný (*Otus scops*).

Výskyt týchto dvoch druhov je na území národného parku veľmi vzácny. Ich prítomnosť nebola za dlhé časové obdobie potvrdená, preto bolo potrebné sa na dané druhy zamerať. To sa aj podarilo vďaka malému členskému projektu.

Monitoring záujmových druhov sa konal v roku 2020 a podarilo sa mi zmonitorovať 17 lokalít s potenciálnym výskytom cieľových druhov. Pomocou 8 digitálnych záznamníkov SONY ICD – UX 533 na 32 tzv. nahrávacích bodoch bolo získaných 335 hodín zvukových nahrávok, ktoré boli vyhodnotené pomocou programu Audacity 2.3.3. Výra skalného som sa snažil nájsť na 14 potenciálne vhodných lokalitách, no jeho hlasové prejavy na nahrávkach neboli potvrdené na žiadnej z nich. Tento výsledok však s istotou nepotvrďuje, že sa

daný druh v rámci lokalít nevyskytuje. Výrik lesný bol monitorovaný na 3 lokalitách. Prítomnosť druhu a jeho hlasové prejavy boli zachytené len na lokalite Rejkovo, kde skúmaný druh obhajoval jedno teritórium.

V rámci akustického monitoringu boli na monitorovaných lokalitách okrem cieľových druhov a ich teritórií zachytené aj teritória iných druhov sov a dravcov (Tab. 2.)

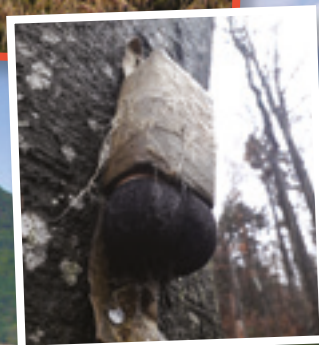
Výsledky, ktoré boli získané akustickým monitoringom za jednu hniezdnu sezónu nás vzhľadom na charakter krajiny a vhodnosť biotopov pre výskyt cieľových druhov nemilo prekvapili, najmä pri výro-

Tab. 1. Monitorovacích lokalít skúmaných druhov v NP MP

Lokalita	Typ lokality		Cieľový druh
	Historická	Potencionálna	
NPR Hrdzavá dolina - Piecky	x		<i>B. bubo</i>
NPR Šarkanica – Zadná Slavča		x	<i>B. bubo</i>
NPR Zlatnica		x	<i>B. bubo</i>
PR Zlatnianske skalky	x		<i>B. bubo</i>
PR Mašianske skalky	x		<i>B. bubo</i>
PR Čertová dolina	x		<i>B. bubo</i>
Javorníčková dolina	x		<i>B. bubo</i>
Dvaja bratia		x	<i>B. bubo</i>
Kučelach - Rovňe		x	<i>B. bubo</i>
kameňolom Dielik	x		<i>B. bubo</i>
kameňolom Štávica		x	<i>B. bubo</i>
kameňolom Grilka		x	<i>B. bubo</i>
kameňolom Bánovo		x	<i>B. bubo</i>
kameňolom Slosinky		x	<i>B. bubo</i>
PR Teplica	x	x	<i>O. scops</i>
Jaslište		x	<i>O. scops</i>
Rejkovo – Okrúhla skala		x	<i>O. scops</i>

Lokalita NPR Šarkanica – Zadná Slavča: biotop tvorený zachovalými lesnými formáciami reliktného charakteru doplnený skalnými svahmi a bralami

Rejkovo : Charakter biotopu tvorili teplé južné svahy s typickými lesostepnými formáciami lemované extenzívne využívanými lúkami, pasienkami a starými sadiami.

vi skalnom. Lokality predstavovali vhodné biotopy pre jeho výskyt (skalné bralá, kameňolomy, otvorená krajina). Preto je otázne, čo bolo príčinou jeho absencie. Náhoda? Medzidruhová konkurencia? Nevhodné využívanie krajiny? Nedostatok potravy? Lokálne vyhynutie populácie? Nevhodná metóda mapovania?

Pre vyriešenie tohto problému je potrebné do budúcnosti venovať týmto druhom väčšiu pozornosť a zabezpečiť systematický monitoring na všetkých lokalitách na území NP Muránska planina, ktoré by mohli predstavovať vhodné podmienky pre ich výskyt a prežitie.

Jakub Korytiak

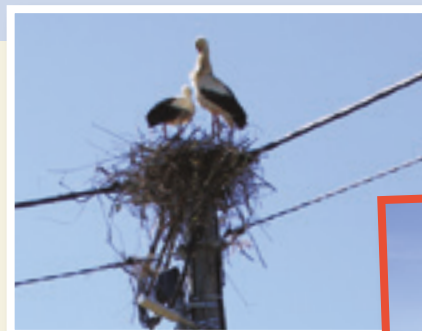
Foto: autor, B. Čičel

Tab. 2: Počet teritórií druhov sov a dravcov na 17 zmapovaných lokalitách

Druh	Počet teritórií	Lokalita
<i>Otus scops</i>	1	Rejkovo
<i>Strix uralensis</i>	4	kameň. Dielik, NPR Zlatnica, NPR Hrdzavá – Piecky, PR Čertová dolina
<i>Strix aluco</i>	11	kameň. Bánovo, kameň. Grilka, PR Mašianske skalky (2. ter.), Javorníčková (2. ter.), NPR Šarkanica – Zadná Slavča, PR Suché doly, Rejkovo (2. ter.)
<i>Asio otus</i>	1	Rejkovo
<i>Aquila chrysaetos</i>	2	NPR Hrdzavá – Piecky, NPR Zlatnica
<i>Falco peregrinus</i>	7	NPR Zlatnica (2. ter.), NPR Šarkanica – Zadná Slavča, Javorníčková, kameňolom Bánovo, PR Čertová dolina, Kučelach - Rovňe
<i>Pernis apivorus</i>	1	PR Čertová dolina

Príbeh jedného hniezda

Po trinástich rokoch, v roku 2020, sa v obci Kluknava v okrese Gelnica objavil neskoro na jar pár bocianov. Naposledy bolo v obci aktívne hniezdo v roku 2007. Dovtedy sa vysoké, niekoľkoročné hniezdo majestátne vypínalo na streche južnej veže barokového kaštieľa Csákyovcov. V ďalšej hniezdnej sezóne sa už bociany na hniezde neukázali. Začalo sa rozpadáť a pri oprave strechy a renovácii kaštieľa v nasledujúcich rokoch hniezdo úplne zaniklo. Preto jar 2020 s bocianmi začala mať aj pre obyvateľov obce úplne iný nádych. Dňa 21. apríla doletel do hornej časti obce pár bocianov a okamžite začal stavať hniezdo na stĺpe elektrického vedenia. Očania sa prvý deň iba nezainteresovane prizerali snahám bocianov o založenie hniezda. Neúnavne prinášaný hniezdny materiál ukladajú na stĺp bez konzoly iba s káblom padal rovno na zem. Nasledujúci deň 22. apríla to už citlivejšie povahy obyvateľov v okolí nevydržali a začali volať prostredníctvom facebooku na poplach. Sezóna sa začala a bociany boli stále bez potrebnej hniezdnej stavby. Reakcia nedala na seba dlho čakať. Informácia sa dostala k nám, a tak sme ešte v ten večer mailom kontaktovali starostu obce Ing. Štefana Kováča s vysvetlením, aké sú postupy pri stabilizovaní hniezda v obci. Pri telefonickom objasňovaní postupu riešenia sme po skúsenostiach pri iných prekládkach, tak ja ako aj kontaktovaný pracovník NP Slovenský raj, zastávali zdržanlivý prístup riešenia jednak pre pokročilý termín v hniezdnej sezóne a hlavne z doteraz nekonečne zdĺhavého riešenia legislatívnych krokov pri uzatváraní zmlúv medzi obcou a ŠOP SR. Prístup starostu bol pre nás ale príjemným prekvapením. Pozval všetkých zainteresovaných na stretnutie hneď na druhý deň priamo na miesto, ktoré si vybrali bociany. Po posúdení možností a vyjasnení si legislatívnych požiadaviek volil ten najlepší spôsob, aký by mal zvoliť každý, komu záleží na riešení takejto situácie. Na stretnutie sa dostavil zástupca štátnej ochrany prírody z NP Slovenský raj, ktorá má v správe dané územie a pracovníčka VSD a.s., špecialistka pre životné prostredie. S ňou prišli aj prevádzkoví a technickí pracovníci VSD a.s. Kľúčovou otázkou bolo, kedy budeme realizovať výstavbu nového hniezda. Tlačil nás čas, hniezdna sezóna bola už v plnom prúde a aj naše bociany situáciu s hniezdením brali vážne. Hrozilo, že samička začne každú chvíľu znášať vajíčka. Napriek obmedzeniam vyplývajúcim z epidemiologickej situácie starosta sa rozhodol konať okamžite. Rozdal úlohy, kto zabezpečí nový stĺp, techniku na jeho osadenie, materiál na výplet základu hniezda. Podložku hniezda dal za úlohu podľa predloženého nákresu vyrobiť v miestnej zvaračskej dielni, aby sme nemuseli čakať na jej dovoz. Na váhavé odpovede kedy, padlo zo strany starostu rozhodné slovo. Zajtra 24. 4. o jedenástej hodine. V značnej miere k tomu napomohol aj ústretový prístup pracovníkov distribučnej spoločnosti. Aktívni pracovníci na druhý deň do jedenástej hodiny ručne vykopali požadovanú jamu na osadenie stĺpa, a tak sa mohlo začať s prekládkou. Bociany spočiatku nechceli veriť, že sa to stihne. Zvedavo pokukovali, aký stavebný ruch nastal len pár metrov od ich doterajšieho domova, až ich to natolko znervóznilo, že odleteli do poľa. Zhodenie a inštalácia zábrany proti

prisadaniu na pôvodný stĺp, prebiehali súčasne s výpletom hniezda a upevnením podložky na nový stĺp ešte pred jeho vztýčením. Nasledovalo vztýčenie stĺpu, zásyp stĺpu suchým betónom, kamením a zeminou. Celá akcia prebehla v rekordnom čase jednej hodiny. Jediná, ktorá zmeškala akciu v domnienke, že pôjde o časovo zdĺhavú činnosť, bola redaktorka regionálneho denníka. Mechanizmy odišli, pracovníci a verejnosť opustili miesto, a tak sme sa mohli venovať pozorovaniu, ako zareagujú bociany na novú situáciu. Netrvalo dlho a ako prvý doletel samec aj s hniezdny materiálom v zobáku. So zmenou stanoviska nebol stotožnený, zbavil sa doneseného konára na komíne neďalekého domu a zletel do miestneho potoka. Čoskoro sa vrátila aj samica. Tá bola z novej situácie takisto zneistená. Viackrát preletela okruh ponad nové hniezdo. Keď sa jej nepodarilo zosadnúť na pôvodný stĺp odletela neznámo kam. Onedlho bola späť a po váhavých pokusoch o zosadnutie na nové hniezdo bol jej piaty pokus nakoniec úspešný. Zosadla, placho zostala stáť a až po chvíľke sa zohľadila upravovať okraje hniezda. Vzápätí doletel samček s novým konárom do hniezdnej stavby. Vtedy sme si so starostom podali ruku. Bociany prijali hniezdo. V pozadí zo záhrad rodinných domov bolo počuť spontánny potlesk obyvateľov. Celá akcia od rozhodnutia prekladania po prijatie hniezda bocianmi trvala jeden deň. Až teraz nastal ten správny čas na administratívne vybavovanie úradných listín.

O sedem dní bolo v hniezde prvé vajíčko a na kompletnú znášku troch vajec zasadla samička 5. mája. V čase inkubácie dal starosta k hniezdu upevniť rameno, na ktorom bola kamera prenášajúca obraz z hniezda prostredníctvom internetovej stránky. Mesiac rýchlo uplynul a 7.6. sme na hniezde zaznamenali prvé vyliahnuté mláďa. Druhé mláďa sa vyliahlo s dvojďňovým oneskorením a tretie vajíčko bociany z hniezda vyhodili.

Miro Fulín

Foto: autor

Nepriateľ zvaný karbofurán

Slovenskom nedávno otriasli správy o otrave množstva chránených druhov vtákov. Ako hlavná príčina sa ukázala jed. Karbofurán (2,2-dimethyl-2,3-dihydro-1-benzofuran-7-yl methylkarbamát) je jeden z najjedovatejších karbamátových pesticídov. Je to biela kryštalická látka, prudký a veľmi rýchlo pôsobiaci jed, inhibítor cholinesterázy.

Karbofurán sa používal v poľnohospodárstve ako pesticíd, pričom v Európskej únii bol zakázaný už v roku 2007 (Smernica Rady 91/414/EHS). Táto účinná látka nesie so sebou viacero nejasností. V prípade posúdenia rizika v súvislosti s kontamináciou podzemnej vody nebolo možné dospieť k záveru o obsahu viacerých metabolitov, ktoré sú nebezpečné, nie je celkom známy ani vplyv látky a posúdenie rizika v prípade vtákov a cicavcov, vodných organizmov, včiel, necieľových článkonožcov, dážďoviek a pôdnych necieľových organizmov.

Smrteľná dávka pre vtáky bola zistená už pri množstve cca 0,5 mg na kilogram živej váhy. Táto látka sa na našom území zachováva už iba ako pozostatok z dôb, kedy bola používaná voľne. Pri predstave, čo môže spôsobiť v nepovolaných rukách straší. Stačí si otvoriť internet: „Ochrana dravcov na Slovensku od začiatku roku 2017 dodnes eviduje 105 obetí nelegálnej činnosti, ktorých úhrnná spoločenská hodnota dosahuje 220 770 eur. A pritom sa dozvieme len o zlomku z celkového počtu prípadov, ktorých obeťami sa stalo 73 jedincov chránených vtáčích druhov, vrátane druhov, ako sú orol kráľovský či orliak morský. Prenasledovanie dravcov dospelo až do takého štádia, že dravce boli z niektorých lokalít úplne vytlačené, resp. zlikvidované. Domnievame sa, že dravce nie sú obeťami náhodných trestných činov. Existujú jednotlivci alebo skupiny, ktoré majú na nelegálne aktivity motív, prostriedky a vybavenie. Dňa 6. júna 2018 informovala Polícia Slovenskej republiky prostredníctvom médií o zaistení chemickej látky v dome poľovníka v obci Tvrdošovce, či neskôr aféra vykladania otrávenej návnady bratmi holubiarmi chytených za pomoci fotopascí v Pieninách. A to bude len špička ľadovca...“

Na území Malej Fatry môžeme konštatovať, že hniezdna sezóna 2020 sledovaných dravých vtákov bola katastrofálna. Pri väčšine párov sokola sťahovavého nie sú známe dôvody neúspešného hniezdenia. Vtáky pritom na hniezdných lokalitách pozorované boli, bolo zdokumentované párenie, či výmena partnerov na hniezde v čase inkubácie. Čo bolo však horšie, pri neskorších fyzických kontrolách hniezdných lokalít počas sezóny sa nepodarilo dospelé vtáky vôbec pozorovať, čo dalo do celej veci ešte väčšie podozrenie.

Hlasy od holubiárov z územia, ktoré sa niesli v znamení, že táto skupina veľmi dobre vie, čo karbofurán dokáže, ešte znásobil pocit neistoty a obavy. Dňa 25. septembra 2020 sme pod hniezdnou skalou „sťahovák“ našli zvyšky po ulovenom holubovi s nápadným zafarbením pierok. Pierka sme odobrali a zanesli na Štátny veterinárny a potravinový ústav v Dolnom Kubíne na určenie látky. Táto našťastie potvrdila prítomnosť neškodného farbiva rhodamín B. Podobne mi takto napísal aj Jano Korňan so staršou skúsenosťou,

kedy pri kontrole dňa 12.6.2016 našiel na hniezde orla skalného zvyšky peria z poštového holuba, ktorý bol donesený ako potrava do hniezda orla skalného. Či bol holub ulovený živý, alebo ako návnada, sa nepodarilo zistiť. Asi 2 km od hniezdiska orlov hniezdil vtedy sokol sťahovavý. Analýza karbofurán nepotvrdila. Majka Apfelová z Veľkej Fatry mi poskytla informáciu, že pozorovala poštového holuba, ktorý bol nápadne natretý farbou. Z tohto dôvodu zisťovala u miestneho holubiara dôvod. Údajne koluje domnienka, že takto natretého holuba dravce neulovia. Ak by to

bolo len v tejto rovine, je dôvod na úsmev. Je ale namiestne predpokladať, že otrávené návnady sa podarí nájsť len výnimočne. Znak „úspechu“ druhej strany môže byť zníženie početnosti týchto vzácných dravcov na minimum, či ich úplné nelegálne potlačenie v rámci jednotlivých území. Ako vidieť z informácií z niektorých častí Slovenska, trávenie je vážny problém.

Dravý vták pri otrave karbofuránom sa dá pomerne bezpečne určiť, má kľčovito zaťaté pazúry, spustené krídla. Vtáky

hynú spravidla veľmi rýchlo, často majú v zobákoch ešte kúsky otráveného mäsa. V prípade nálezu uhynutého dravého vtáka je potrebné tieto informácie nahlasovať na pracovisku Štátnej ochrany prírody, kontaktovať Políciu, najlepšie sa orientovať priamo na Environmentálne oddelenie na krajskom riaditeľstve. Pri odbere samotnej vzorky je potrebné zachovávať bezpečnostné pravidlá, nakoľko látka môže byť nebezpečná aj pre zdravie človeka (hygienické rukavice, ochranné rúško...)

Na mieste je určite zvýšená intenzita kontroly hniezdisk dravých vtákov, najmä druhov hniezdiacich na skalách. Preto vyzývam všetkých terénne zdatných, aby pri potulkách za vtákmi mysleli aj na túto hrozbu a kontrolovali napr. ďalekohľadom, či aj fyzicky skaly, priestory, na ktorých by mohli byť umiestnené návnady (priviazané holuby a pod), prípadne hodili očkom aj na chovateľov holubov... Pravdepodobne až najbližšia jar, či ďalšie nadchádzajúce obdobie ukážu, do akej miery je toto riziko veľké a ohrozenie reálne pre naše dravce.

Tomáš Flajs
Foto: autor, B. Čičel

Otrávené vajce v kroví

Pozorne som v posledných rokoch sledoval a vnímal množstvo zarážajúcich správ o krutých otravách dravcov zo západného Slovenska aj zahraničia. V mojom okolí, na dolnom Zemplíne sme také problémy nemali, viackrát sme o tom diskutovali a tešili sme sa, že toto riešiť u nás nemusíme. Rovnako, ako v iných oblastiach života, priniesol precitnutie práve tento, veľmi čudný rok 2020. Naši kamaráti z ochranárskeho združenia Živá planina mi 25.4.2020 telefonovali, že počas monitoringu úhynov pod stĺpmi a drôtmí elektrických vedení pri obci Hatalov v Michalovskom okrese majú podozrivý nález. V hustej trnkovej remízke na okraji obce našli asi slepačie vajcia, ktoré boli vnútri červeno zafarbené a rozbité. Miesto sme spoločne prezreli. Našli sme v zemi malú kotlinku so zvyškami červenej tekutiny, v ktorej boli asi vajcia pôvodne uložené. Obďaleč bol zvyšok jednej rozbitej škru-piny a na ďalšom mieste vajce s typickými znakmi po vyžratí nejakým predátorom. Vajce bolo na oboch koncoch prepichnuté a zalepené voskom. Cez tieto diery bola do vajca pravdepodobne aplikovaná neznáma tmavočervená látka. Nález sme telefonicky konzultovali s odborníkmi aj expertmi environmentálnej kriminality na policajnom riaditeľstve a privolali sme políciu, ktorá nález zdokumentovala, odobrala vzorky pre ďalšie analýzy, keďže bolo vážne podozrenie z trestného činu spojeného práve s vykladaním návnady otrávenej nebezpečným a zakázaným karbofuránom. Niekoľko desiatok metrov od tohto miesta sa našiel kadáver líšky, ktorý už bol ale v značnom štádiu rozkladu. Políciou privolaný veterinár konštatoval, že z toho sa už príčina úhynu nebude dať zistiť. Na druhý deň som vypovedal na polícii. Výsledky vyšetrovania nepoznám. Môžem sa len domnievať, kto mohol byť páchatel' a kto mal byť obeť. Návnadou bolo vajce a nie holub, alebo iný kadáver, takže cieľom určite neboli dravé vtáky. Nakoľko sa pravdepodobne otrávené vajce našlo na okraji dediny v hustej remízke na okraji poľa, tak prenasledovaným predátorom mala byť asi líška alebo kuna, ktorá miestnym chovateľom hydiny môže spôsobovať nemalé škody. Otrávené zviera však určite zožrali ďalšie predátory, medzi ktorými mohli byť aj vzácne druhy dravcov, ktoré v tomto regióne bežne žijú (orol kráľovský, myšiak hôrny, jastrab lesný, sokol rároh, kaňa močiarna...). Mohli sa tak nepriamo tiež stať obeťami bezohľadného a krátkozrakého trestného činu, ktorý nesmieme prehliadať, ani nevnímať tolerovať.

Matej Repel
Foto: autor

Ako žijeme s vtákmi a pomáhame im v horských podmienkach

V lokalite Hriňová - Vrchslatina (950 m n. m.) má vtáctvo tiež svoje zaužívané stratégie prežitia a typický ročný kolorit. Táto krajina je tvorená prevažne poľnohospodárskymi areálmi s výrazným podielom prirodzenej vegetácie a laznickým osídlením. Niekoľko desiatok hektárov lúk, pasienkov a menších polí je obklopených zapojeným lesom, zo severu smrekovými monokultúrami, z juhu zmiešaným a bukovým lesom, v roklinách až pralesného charakteru.

Vrabce a strnádky sa počas zimného obdobia zdržiavajú výlučne pri aktívne využívaných hospodárskych dvoroch. Vrabce tam, kde sa chová hydina – krdlík približne 50 jedincov sa ukrýva v hustom živom plote a pravidelne bojuje s plašením miestneho hospodára, ktorému spôsobuje značné straty na krmive pre sliepky. Strnádky zostávajú zo strany gazdov nepovšimnuté, tie posedávajú na kôpkach čerstvého hnoja, vyváženého z maštali na kosienky a polia. Z Vrchslatiny v jeseni odlietajú na svoje zimoviská desiatky belorítkov a lastovičiek, v celkovom počte pozorovaných v tomto roku približne 100 jedincov, v pomere 2:1. Začiatkom jari, kedy je dobytok vypustený na pasienky, objaví sa spev dudka. Dudok bol jedným gazdom vídaný na susednej lokalite Bartkovo (miestnymi nazývanej "pastva") aj počas leta, avšak výskyt a prípadné hniezdenie je potrebné overiť. Zo strakošov sme zatiaľ pozorovali a zaznamenali priebeh hniezdenia u strakoša obyčajného. V letnom období sú tu pánmi usadlosť a pasienkov žltochvosty a trasochvosty. V čase kosenia lúk a chystania sena vídať myšiaky a sokoly myšiare vrátane vylietaných

mláďat. V jeseni, keď gazdovia preženú dobytok na kosienky, prelietajú v krdľoch škorce a po lúkach hopkajú veľké drozdy – trskoty. Načasované na zber jarabiny to majú drozdy čvíkoty, tie jej husto zarodenú korunu po dozretí plodov oberú do poslednej bobule v priebehu dvoch týždňov. V početných zmiešaných krdľoch začiatkom zimy prelietajú nápadné a hlučné glezgy a krivonosy.

Aj napriek tomu, že vtáky sú majstrami v prezimovaní, som zástankyňou názoru, že zimné prikrmovanie má pre vtáctvo vo veľkej miere pozitívny vplyv na úspešné prečkanie nepriaznivých a extrémnych podmienok. Uložené zásoby tuku a energie zo zimného krmenia majú operence k dispozícii pre každý prípad až do začiatku hniezdenia.

Krmiť vtáctvo môžeme rôznymi spôsobmi, najvhodnejšie kombinovane. To znamená, že máme pripravených viac miest, kde sú k dispozícii rôzne typy krmiva. Pre krmenie na lokalite Vrchslatina sme sa inšpirovali nápadmi od P. Bertholda a G. Mohrovej z knihy „Krmíme vtáky – ale správne“.

Hniezdny pletenec pre kôrovníka inštalovaný na kmeň borovice

Lojovou zmesou zohriatou vo vodnom kúpeli sa plnia nádoby na krmenie, napr. škrupiny kokosových orechov, hrnčeky a iné.

Povrchová úprava búdok lakovou lazúrou

Použili sme tri spôsoby prikrmovania a každý z nich si našiel svojich stravníkov:

1. Trojdielne závesné krmidlo, s plechovou strieškou, otvorené zo všetkých strán a kapacitou na približne 2 kg krmiva

- krmivo - slnečnica, ovos a proso
- stravníci - zelenky, stehlíky obyčajné, čížiky, glezgy, hýle, pin-ky obyčajné aj severské v počtoch aj niekoľko desiatok jedincov, tiež brhlíky, sýkorky a občasne aj ďateľ veľký. Tieto druhy, ale hlavne strnádky žlté tiež s obľubou dosadajú na roztrúsené krmivo na zemi. Vzácnym hosťom bol vrabec poľný. Vrchárky modré prileteli a týmto spôsobom sa krmili až koncom zimy, kedy už prebieha ich migrácia.

2. Mriežkový zásobník s drôtom na zavesenie dobrôt

- krmivo: vlašské orechy, arašidy
- stravníci: najmä sýkorky - belasá, veľká, hôrna, uhliarka. Na drôte s dreveným budielkom visia jablká, pri ktorých často pozorujeme sýkorky belasé či sojky. Začiatkom jari 2020 sa jablkami rada krmila penica čierohlavá.

3. Lojové zmesi

- krmivo: hovädzí loj z lokálnych zdrojov s prímiesou drvených orechov, kokosu, ovsených vločiek, sušených hrozienok, makových a ľanových semien plnené do škrupín kokosových orechov a smaltovaných či keramických hrnčekov, ktoré neskôr visia za ušká.
- stravníci: sýkorky, brhlík, ďateľ, sojka.

PRAKTICKÉ RADY A „VYCHYTÁVKY“

- Do hrnčekov s lojovými zmesami je potrebné vložiť a zmesou zalíť kúsok drievka, ktoré slúži ako budielko.
- Vnútro kokosového orecha (bez „mlieka“) najskôr starostlivo vyzobú sýkorky. Vonku musí byť však dostatočne chladno, aby sa kokos v orechu nepokazil.

ZAÚJÍMAVOSTI

- Vtáčí ruch v okolí krmidla priláka častokrát aj druhy, u ktorých sme nespozorovali, že by využili niektorú z krmných liniek. Sú to napr. kráľičky, kôrovník, kolibiarik čipčavý, červienka, oriešok, žlny sivé či krdlík mlynárok dlhochvostých. Tieto druhy obľubujú v zime spoločnosť svojich druhov, a preto ich priláka skôr vtáčie spoločenstvo, než ponúkané krmivo.
- Sýkorka chochlatá, pozorovaná viackrát v lesnom poraste, zostáva verná výlučne svojmu prirodzenému spôsobu hľadania potravy a na krmidlo sme ju nikdy nezaznamenali.
- Prílet ďatľa veľkého a brhlíka lesného na krmidlo vzbudzuje u ostatných druhov rešpekt a tie krmidlo dočasne opúšťajú. Ďateľ či brhlík si však vezme len jedno semeno slnečnice a odlieta s ním na kmeň blízkeho stromu, kde semeno umiestni do vyhladnutej, častokrát opakovane využívanej štrbiny, v ktorej ho zobákom rozbije. Takto sa niekedy krmí aj viac ako hodinu.
- Pravidelnými hosťami sú jastrab veľký a jastrab krahulec, nezriedka s úspešným útokom na vyhladnutú korisť, čo je však úplne prirodzené správanie, do ktorého netreba nijako zasahovať.

- Na krmidlo počas zimnej sezóny 2019/2020 prilietali krúžkované jedince zelenok a stehlíkov obyčajných. Pozorovali sme približne 10 krúžkovaných jedincov, z ktorých sa fotením jedincov podarilo odčítať 3 krúžky. Jedince boli okružkované v decembri 2019 a začiatkom januára 2020 V. Kľčom v lokalite Drábsko, vzdialenej 3,5 km.
- V máji prilietali na krmidlo so slnečnicou hlavne glezgy a hýle, avšak už v pároch, pričom páry (najmä samce) sa navzájom odháňali. Samica glezga požadovala od svojho partnera predlúskanie semien a kŕmenie do zobáka.
- V čase, kedy samice začínajú sedieť na znáškach, a na krmidlo prilietajú už len samce, sme kŕmenie ukončili.
- Prikrmovanie v období hniezdenia sa nám neosvedčilo a viacerí odborníci ho vyslovene neodporúčajú. Vtáky a najmä mláďatá potrebujú pre svoj vývin pestrú prirodzenú potravu. Dostatok prirodzených zdrojov potravy zapríčinili, že krmidlo nebolo navštevované, slnečnica, loj aj orechy v teple a vlhku skoro začali plesnivieť a bolo potrebné ich odstrániť, zásobníky vyčistiť a uskladniť.
- Aj počas zimného prikrmovania sa vtáky neustále obzerajú po prirodzenej potrave. Pozoruhodným dôkazom toho sú sýkorky oberajúce lišajníky zo starých ovocných stromov, hľadajúc v nich náznak drobného života. Koncentrovaný výskyt hmyzožravých operencov v zimných mesiacoch tak pomohol "ošetriť" od lišajníkov viaceré stromy v okolí krmidla.

POMOC HNIEZDIČOM A ĎALŠIE AKTIVITY

Vtáčí život na Vrchslatine sme sa rozhodli podporiť novými úkrytovými možnosťami. K hniezdeniu sú k dispozícii 3 klátikové búdky pre sýkorky veľké, 1 polobúdka pre žltochvosta v podkroví, drevo-betónový sýkorník, pletenec pre červienku, kôrovníka a žltochvosta, a ďalších 5 búdek s vletovými otvormi upravenými pre sýkorku uhliarku, belasú a hôrnu. Od jesene 2020 realizujeme nočný akustický monitoring pomocou automatického nahrávania diktafónom a analýzou hlasových záznamov v programe Audacity. Touto metódou boli koncom októbra zachytené hlasy drozda červenkastého – prelety asi troch jedincov v skorých ranných hodinách pred úsvitom (s analýzou záznamu pomohol Š. Kürthy). Zároveň pripravujeme ďalšie búdky pre menšie i väčšie druhy sov – kuvičok, výrik, sova dlhochvostá, ale aj sokolník pre sokola myšiara či búdku pre dudka.

Za pomoc pri realizácii aktivít v rámci malého členského projektu ďakujem Ivete Dolnej, Ladislavovi Naďovi a Petrovi Ďurianovi.

Denisa Löbbová

Foto: autor, L. Naďo, P. Ďurian, I. Dolná

Mestské prostredie predstavuje životný priestor nielen ľudí, ale aj množstva živočíchov. Medzi najrozšírenejšie patria práve vtáky, ktoré v blízkosti človeka našli vhodné podmienky na život. Mestské prostredie však v sebe skrýva aj mnoho nebezpečenstiev a jedným z najväznejších sú presklené plochy.

Bezpečné zastávky – zníženie kolízií vtáctva s presklenými plochami zastávok MHD v meste Svit

Podľa dostupných údajov predstavujú kolízie vtákov so sklom druhú najčastejšiu príčinu ich úhynu v urbánnom prostredí, hneď po predácii mačkou domácou. V USA sa odhaduje, že po náraze do skla uhynie 370 miliónov až 1 miliarda vtákov ročne, vo Veľkej Británii sa jedná minimálne o 100 miliónov uhynutých vtákov ročne. Na území Slovenska údaje o úhynoch nie sú známe, avšak dá sa predpokladať, že vplyv presklených plôch na mestské populácie vtáctva je významný. Aj napriek tejto skutočnosti sa doposiaľ tento problém komplexne nerieši.

Cieľom MČP bolo zabezpečenie presklených zastávok MHD na území mesta Svit antikolízijnými nálepkami, a tým ich spraviť pre vtáky bezpečnejšie. Ako antikolízne opatrenie sme vybrali čierne kruhové nálepky o priemere 3,5 cm. Nálepky sme lepili na sklo z vonkajšej strany v rozstupoch cca 13 cm. Pôvodný plán bol zabezpečiť minimálne 6 ks zastávok, avšak vďaka podpore a zľave od internetového obchodu bat-man.sk (vďaka Martin Ceľuch), ktorý nám dal na nákup 25% zľavu, bude možné zabezpečiť o 2 zastávky viac, t.j. prakticky všetky v meste. Vzhľadom na tohtoročné podmienky s COVID 19 sme boli nútení zastávky zabezpečovať bez účasti verejnosti, doposiaľ sa podarilo vylepiť 4 zastávky a ďalšie budú nasledovať na jar 2021.

Základné a veľmi dôležité princípy zabezpečovania presklených plôch proti kolíziám s vtáctvom, aby to vôbec malo nejaký zmysel:

1. Tvar nálepiek nehrá rolu.
2. Dostatočná hustota – pri nálepkách väčších ako 3 cm pokryť minimálne 15% plochy skla.
3. Vzdialenosť medzi jednotlivými nálepkami maximálne 13 cm.
4. Inštalácia nálepiek vždy z vonkajšej strany skla (eliminácia reflexu skla).
5. Zvážiť využívanie UV nálepiek z dôvodu ich krátkej životnosti, emisia UV svetla cca 1-2 roky.
6. Jedna silueta uprostred skla nestačí – vtáky siluetu dravca nevnímajú ako hrozbu a pri snahe ju obletieť, narážajú do skla.

Radim Tomáš
Foto: autor

Literatúra:

1. Schmid H., Doppler W., Heynen D. & Rössler M. (2013): Bird-Friendly Building with Glass and Light. 2., revised Edition. Swiss Ornithological Institute, Sempach.
2. Viktora, L. (2017): Ptáci a skla. Česká společnost ornitologická.

Po víťazstve na celoštátnom kole Biologickej olympiády v roku 2018, som bol vybraný reprezentovať Slovensko na jednu z najväčších environmentálnych súťaží sveta – Genius Olympiad. V júni 2019 som s ornitologickou prácou vycestoval do USA, štátu New York, kde sa daná súťaž už niekoľko rokov koná. Vďaka tejto súťaži som mohol vycestovať do časti sveta, pre mňa zatiaľ neznámej. Finančné náklady, vrátane letenky hradilo Ministerstvo školstva. Cestu do takejto exotiky som však nemohol nechať len tak, bez vtákov. Popri povinnostiach, prezentácii a výletoch som všetok voľný čas, ktorého bohužiaľ nebolo veľa, venoval birdwatchingu. Pohybovať som sa mohol iba v spoločnosti učiteľov. Vtáctvo na americkom kontinente je pochopiteľne výrazne odlišné od toho európskeho, čo je príčinou nášho záujmu aj o bežné druhy.

Za olympiádou a vtákmi do New Yorku

Po 9 hodinovom lete sa trochu otrásení vydávame spolu s dvomi učiteľkami a spolusúťažiacou prezrieť svetoznámu metropolu New York, kde zostávame do nasledujúceho obeda. Už tu evidujem v mestských parkoch, medzi nimi aj v známom Central parku, prvé druhy vtákov, ako je čajka americká (*Larus smithsonianus*), drozd sťahovavý (*Turdus migratorius*), vrana krátkozobá (*Corvus brachyrhynchos*), drozdec mačací (*Dumetella carolinensis*), sojka modrá (*Cyanocitta cristata*), kardinál červený (*Cardinalis cardinalis*), nachovka dlhochvostá (*Zenaidra macroura*). Sú ale medzi nimi aj „naše“ druhy, ktoré dobre poznáme, ako napr. škorce (ktoré sem boli introdukované), či vrabce domové. Okrem vtákov si vyžadujú pozornosť aj pre našinca neobvyklé mrakodrapy, medzi nimi aj Empire State Building, výhľad z ktorého nám rozprestiera mesto ako na dlani. Nasledujúci deň sa vlakom presúvame do dejiska samotnej súťaže Genius Olympiad. Je to malé mestečko na brehu jazera Ontário, Oswego. Kampus Štátnej Univerzity New York bude po dobu nasledujúcich dní miestom nášho pobytu. Po ceste vlakom popri legendárnej rieke Hudson z okna registrujem jeden z cieľových druhov pobytu – symbol Ameriky, orliaka bielohlavého (*Haliaeetus leucocephalus*). Jeden imaturný a dva adultné jedince postupne prelietajú okolo idúceho vozňa. Postupne sa dostávame ďalej od rieky a močiarov, prechádzame poľnohospodárskou krajinou, kde na pokosených a spasených trávnikoch pozorujem počas jazdy niekoľko kulíkov kriklavých (*Charadrius vociferus*). V meste Syracuse nás po vystúpení z vlaku čaká autobus s organizátormi. Počas prestupu sa mi darí pozorovať oddychujúcu čajku obrúčkózobú (*Larus delawarensis*) na parkovisku. Autobus nás vie do Oswega, kde sa v kampuse ubytujeme. Nasledujúce 2 dni sa nesú v znamení olympiády a povinností. Iba počas prechodov medzi jednotlivými budovami venujem pozornosť vtákom. Kampus je z prírodného hľadiska veľmi zaujímavý. Nachádza sa tu množstvo zelene, krovín, trávnikov, stromov ale aj jazierko. Kampus je takisto na brehu Ontária, čo vytvára spolu so spomenutými faktormi členitý biotop. Anglická prezentácia a miestna výborná jedáleň ma často unavujú a čo i len krátka prechádzka po kampuse s ďalekohľadom a foťákom na krku mi neskutočne pomáha si oddýchnuť. Počas takýchto chvíľ pozorujem exotické, typicky americké druhy, ako je vlhovec červenokrídly, (*Agelaius phoeniceus*), strnádlik vrabčí (*Spizella passerina*), kardinál červený (*Cardinalis cardinalis*), stehlík zlatý (*Spinus tristis*), myšiak červenochvostý (*Buteo jamaicensis*), všadeprítomný drozd sťahovavý (*Turdus migratorius*), vlhovec lesklý (*Quiscalus quiscula*). Dážďov-

ník komínový (*Chaetura pelagica*) prelietava ponad vyššie budovy, bernikla kanadská (*Branta canadensis*), na ktorú si v poslednom čase zvykáme aj v Európe, čaplička zelenká (*Butorides virescens*), volavka statná (*Ardea herodias*), ktorá výrazne pripomína príbuznú v. popolavú, tyran kráľovský (*Tyrannus tyrannus*) pripomínajúci zväčšeného muchára, sýtožltý horárik zlatý (*Setophaga petechia*), ďateľ ozdobný (*Dryobates pubescens*), vlikáč zlatý (*Colaptes auratus*), sýkorka čiapočkatá (*Poecile atricapillus*). Na brehu jazierka sú inštalované búdky pre lastovičky dvojfarebné (*Tachycineta bicolor*), ktoré na prvý pohľad pripomínajú naše beloritky. Darí sa mi pozorovať aj niekoľko supovcov morkovitých (*Cathartes aura*), prelietajúcich ponad kampus. Na jednom zo stromov nachádzam hniezdo trupiála vlhovitého (*Icterus galbula*) s mláďatami, kam po chvíli priľieta krásny adult. Na Ontáriu ma teší prítomnosť druhu, na ktorý sme na Slovensku zvyknutí ako na migranta – čegravy veľkozobej (*Hydroprogne caspia*). Niekoľko jedincov loví na jazere, kde pláva aj mladá potáplica veľká (*Gavia immer*). Cestou od jazera mi ponad hlavu prelieta kršiak rybár (*Pandion haliaetus*). Nasledujúci deň je plánovaný výlet na Niagarské vodopády. Pohľad na ne je majestátny. Plavba loďou popod vodopády prináša pozorovania kormoránov ušatých (*Phalacrocorax auritus*), kalužiáčika škvrnitého (*Actitis macularia*), a kolónie čajok obrúčkózobých na dosah ruky. Ďaší deň sa na záverečnej ceremónii dozvedám, že domov odídem s úspechom. Moja práca bola ocenená striebornou medailou na jednej z najväčších environmentálnych súťaží sveta v USA. Je to pre mňa obrovský úspech a skvelý pocit. Mój článok bude takisto publikovaný v americkom odbornom časopise. Jeho recenzentom zo Slovenska ďakujem. Po presune na vlakovú stanicu sledujem z okna vozňa ďalšie orliaky bielohlavé. Zaujímavé je aj hniezdenie miestnej populácie kršiakov na stĺpoch uprostred obcí (podobne ako u nás bociany). V New Yorku si ešte stíhame prezrieť Sochu slobody. Pri jej prehliadke sledujem čajky aztécke (*Leucophaeus atricilla*), čajky morské (*Larus marinus*), americké a rybáre riečne (*Sterna hirundo*). Na druhý deň sa nočným letom vraciame do Európy na viedenské letisko. Z týždňového pobytu zostali spomienky a fotografie.

Milo Mišik

Foto: autor

Lastovička dvojfarebná

Kardinál červený

Sojka modrá

Vlhovec červenokřídly

Strnádlik vrabčí

Čajka obrúčkozobá

Drozd sťahovavý

Vlhovec lesklý